

Statens historiska museer
114 84 Stockholm

Datum 2012-05-28
Dnr 32-2011-0741

Upphandling vid Statens historiska museer

Som ett led i den årliga revisionen av Statens historiska museer (SHMM), har Rikskontrollen granskat SHMM:s rutiner för upphandling och inköp som sker genom direktupphandling.

Granskningen har resulterat i iakttagelser som Rikskontrollen vill fästa SHMM:s uppmärksamhet på i denna revisionsrapport.

Rikskontrollen önskar information senast 2012-06-29 med anledning av dessa iakttagelser.

Inledning

SHMM köper årligen varor och tjänster till väsentliga belopp. Som ett närmevärde kan nämnas att myndighetens driftskostnader exklusive personal- och lokalkostnader uppgick till 27 mnkr år 2011. Goda rutiner för inköp är därmed avgörande för effektiviteten i verksamheten, för att uppnå god hushållning med statens medel samt för att uppnå det krav på affärsmässighet som ställs i lag (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU). Med anledning av att LOU preciseras under år 2010 avseende beloppsgränser för när direktupphandling är tillåten, bedömer Rikskontrollen att det finns förhöjda risker för fel. Rikskontrollen har därför valt att granska SHMM:s direktupphandlingar.

Direktupphandlingar följer inte alla krav som ställs

Med direktupphandling avses inköp som sker utan att föregås av att anbud från olika leverantörer inhämtas. Den 15 juli 2010 ändrades LOU i några avseenden. Bland annat fastställdes det högsta tillåtna beloppet för när direktupphandling får ske. Tidigare angav lagen att direktupphandling bara fick tillämpas ”om kontraktets värde är lågt eller om det finns synnerliga skäl”. Varje upphandlande myndighet skulle då besluta om riktlinjer för när direktupphandling fick tillämpas. I sådana riktlinjer bestämde varje myndighet själv vad man ansåg vara ett ”lågt belopp”. Lagändringen innebär att det högsta tillåtna beloppet fastställs i lagen till högst 15 % av det tröskelvärde som gäller för kommuner och landsting vid upphandling av varor och tjänster (1,9 mnkr), vilket motsvarar 288 tkr.

Rikskontrollens granskning omfattar inköp under hela år 2011.

Rikskontrollen har noterat att SHMM under denna period har överskridit det numera lagstadgade takbeloppet i tre fall. Det samlade värdet av dessa inköp uppgår till 1,7 mnkr. Rikskontrollen bedömer att dessa inköp istället borde ha skett genom ett upphandlingsförfarande.

SHMM har ingen fast uppföljningsrutin för att säkerställa att inköp över beloppsgränsen gällande ett visst varu-/tjänsteområde inte sker från en enskild leverantör.

SHMM har lämnat upplysning om bristerna i myndighetens upphandlingsrutiner i årsredovisningen. Där nämns också hur myndigheten avser att komma tillrätta med dessa brister.

Riksrevisionen bedömer att SHMM har gjort direkta avsteg från huvudprincipen om affärsmässighet som finns i lagen genom att överskrida direktupphandlingsgränsen.

Konsekvensen av att göra inköp utan föregående upphandling är att myndigheten inte fullt utnyttjar de fördelar som uppkommer i en konkurrenssituation. Kostnaderna, både för SHMM och för staten som helhet, riskerar därmed att bli högre än vad som vore fallet om upphandling genomförts eller avrop från befintliga statliga ramavtal hade skett.

Riksrevisionen rekommenderar SHMM att säkerställa att hela myndigheten hanteras som en upphandlande enhet. Myndigheten bör fortlöpande ställa samman inköp av liknande varor och tjänster som skett under ett och samma år för att kontrollera att inte beloppsgränsen för direktupphandling överskrids.

Interna anvisningar för upphandling kan förbättras

Vid granskningen framkom att SHMM inte har en heltäckande upphandlingspolicy. *Riksrevisionen* bedömer risken för att fel begås vid inköp kan minskas om en myndighetsspecifik upphandlingspolicy upprättas, och *rekommenderar* därför att en sådan upprättas. I en sådan policy kan den praktiska arbetsgången vid inköp beskrivas - från att ett inköpsbehov uppstår i verksamheten till uppföljning av att leveransen sker enligt avtalade villkor. Av en sådan anvisning bör det även framgå att inköpen ska styras mot befintliga ramavtal.

SHMM har dock dokumenterade riktlinjer för direktupphandling. I dessa saknas uppgift om storleken på de inköp för vilka riktlinjerna ska tillämpas. Riksrevisionen bedömer att riktlinjerna kan förtydligas med en kompletterande uppgift om beloppsintervall.

Ansvarig revisor Marie Örtengren har beslutat i detta ärende. Uppdragsledare Gustaf Kilander har varit föredragande.

Marie Örtengren

Gustaf Kilander

Kopia för kännedom:

Kulturdepartementet

Finansdepartementet (budgetavdelningen)